

ARXIU

Groucho Marx i l'absurd

Molt abans que Camus o Sartre s'entestessin a explicar l'absurd, Groucho Marx havia recorregut aquest camí. Darrere el seu bigoti i la seva incontinència verbal, s'amaga un atac a les institucions i la denúncia de l'absència de sentit de l'existència.

El 19 de novembre de 1957 un grup d'actors amoïnats estaven a punt de sortir a escena. Pertanyien a un taller interpretatiu de San Francisco. El públic d'aquella funció el componien mil quatre-cents convictees de la presó de Sant Quintí. Sara Bernhardt ja hi havia actuat en 1913. Ara anaven a representar *Tot esperant Godot* de Samuel Beckett. Els actors estaven amoïnats. La raó última que els havia induït a triar una obra

obscura i intel·lectual com aquella era que no hi sortia cap dona. Quan va pujar el teló i no va aparèixer cap tros de carn femení els convictees van començar a xiular. Però van cometre l'error infantil d'esperar fins que s'apaguessin del tot els llums abans d'aixecar-se de les butaques i fugir. Van començar a escoltar i ja no se'n van moure. L'èxit va ser esclatant. "Godot és la societat", declarava després de la funció un dels presoners. "Es

l'exterior", assegurava un altre. El fet és que aquells homes gens sospitosos d'aparentar cap mena de nivell intel·lectual havien trobat ben entenedora l'obra més representativa de l'anomenat "teatre de l'absurd". Aviat presenciarien obres que també han estat associades a l'absurd. Obres de Ionesco, Adamov o Pinter. Si aquest curiós maridatge entre homes privats de la seva llibertat i teatre lliure s'hagués esdevingut uns quants anys

enrere els germans Marx haurien pogut fer la seva irrupció en escena amb les mateixes garanties d'èxit. És clar que potser Groucho Marx mai no s'hauria avingut a actuar en una presó on no el tanquesin.

"Absurd" significa "sense harmonia" en un context musical. Prové del mateix camp etimològic de la sordesa. L'ús comú l'ha retirat al reialme del que és ridícul, però no és aquest el sentit que ha adquirit l'absurd en l'àmbit literari. Quan Albert Camus, a *El mite de Sísif*, prova de fer el diagnòstic de la situació humana en un món de creences destruïdes, parla d'estrangeria. D'un home exiliat que no té cap possibilitat de tornar a la seva terra. El divorci entre l'home i la seva vida, entre l'actor i el seu escenari és el que Camus titlla d'absurditat. Groucho Marx va transitar aquest mateix camí molt abans que els intel·lectuals comencessin a valorar-lo. Abans que Camus i Sartre s'entestessin a explicar des de la raó la irracionalitat de l'existència. Groucho, com Beckett o Ionesco, evita elucubrar sobre l'absurd i es limita a presentar-nos-el. Del seu rostre camuflat a còpia de celles, bigoti i havà emergeix una loquacitat torrencial que expressa l'absència absoluta de sentit que presideix les nostres existències. Groucho Marx acosta l'enrenou de la incontinència verbal al silenci. La comicitat de la *troupe* marxiana és una façana tan devastadora que sovint impedeix observar la devastació interior que hi ha al darrere. Els vodevils dels Marx comparteixen amb l'anomenat Teatre de l'Absurd un tarannà anticultural que els acosta a les improvisacions de jazz o a l'origen de la pintura abstracta. O enlluernen o generen una gran animadversió.

Tot i que la quota d'intel·ligència semblava reservada a Julius Henry Marx —el quart fill dels comedians Sam i Minnie Marx—, va ser Adolph qui es va relacionar més amb els cercles intel·lectuals de l'època. Amb el sobrenom de Harpo, Adolph crearia un dels personatges més fascinants del cinema sonor. Menys donat a la vida bohè-

mia que els seus dos germans famosos, el mut de la perruca rossa freqüentava reunions literàries novaiorqueses dels anys vint en les quals destacava Dorothy Parker. "Sóc un gran oient", acostumava a declarar el mut quan algú li demanava què hi feia, a l'hotel Algonquin, envoltat d'intel·lectuals. Harpo també seduí Salvador Dalí fins al punt que va estar a punt de protagonitzar una pel·lícula escrita per l'empordanès. D'aquell projecte irrealitzat es conserva únicament un esborrany d'una dotzena de folis demencials presidits per un títol circenc: "Girafes muntades en una amanida". Groucho, en canvi, preferia limitar a la lectura el seu contacte amb el món intel·lectual. Autodidacte vocacional i aliè a les reflexions dels cella-junts, Groucho pensava que la reflexió sobre l'hu-

Groucho no va relacionar-se amb els cercles intel·lectuals, a diferència del seu germà Adolph (Harpo).

mor el desactivava, de manera que tirava pel dret en una línia probablement tan contracultural com la de les dites avantguardes sense acceptar mai la pàtina inconfusible del món cultural.

"On no hi ha humor no hi ha humanitat", deia Ionesco, associant les dues hacs que caracteritzaven el marxisme alternatiu d'aquest segle. Groucho també bombardejà les institucions sagrades del món que li tocà de viure amb la virulència corrosiva de l'excés. La llei, el matrimoni, l'estalvi i la decència reberen les seves festives envestides des d'un mitjà tan poc elevat com el vodevil. L'humor de Groucho té molts elements en comú amb les obres d'un Tristan Tzara, un André Bre-

ARXIU

ton o un Marcel Duchamp. Vibra amb la mateixa longitud d'ona que el dadaisme o el surrealisme, però la seva pàtria és una illa particular que no necessita cap istme que la uneixi a cap tradició confessa, ni que sigui per oposar-s'hi. Potser són les mateixes mirades, però el posat resulta ben diferent. El personatge que Groucho creà per sobreviure respon al perfil d'un autèntic místic del materialisme: artista de la falsedat, doner fins a la misogínia i hedonista frustrat de la tinença il·lícita de diners. Però Julius Henry Marx mai no va escriure cap manifest ni va ambicionar que el seu nom figurés als manuals de literatura o d'art associat a cap moviment. Va saber "*épater les bourgeois*" sense fer servir aquesta horrible frase feta. Navegà per les procel·loses aigües de l'inconscient sense quader de bitàcola i les convertí en el seu hàbitat natural. Va voler viure com actuava i actuà com visqué, transcendint els estrets límits de la lògica i la moral. De fet, només posà el seu talent al servei del "jo creador".

El fet és que Julius Henry Marx mai no va passar per Sant Quintí. Ni per l'escenari ni per la platea. Ell, que havia nascut pobre, va morir ric. Absurdament ric.

Groucho Marx va bombardejar les institucions sagrades del món que li tocà de viure amb la virulència corrosiva de l'excés. La llei, el matrimoni, l'estalvi i la decència reberen les seves festives envestides des d'un mitjà tan poc elevat com el vodevil.

Màrius Serra